

بررسی حسابهای اقتصادی استان فارس و مقایسه آن با استان‌های کشور

ابوطالب آزرده^۱

با بررسی حسابهای اقتصادی در هر منطقه نمایی از وضعیت اقتصادی منطقه بدست می‌آید که می‌تواند راهنمای موثری جهت تدوین برنامه‌های توسعه منطقه ای محسوب گردد. بر این اساس در این مقاله عملکرد بخش‌های اقتصادی استان فارس از جهت ارزش افزوده و تولید در طی دوره زمانی (۱۳۸۶-۱۳۷۹) در مقایسه با سایر استانها مورد بررسی قرار گرفت. نتایج پژوهش مؤید آن است که حدود ۴ الی ۵ درصد ارزش افزوده کل کشور در دوره زمانی فوق الذکر به استان فارس تعلق داشته است. از میان بخش‌های مورد بررسی بخش خدمات در این استان از لحاظ بازدهی بیشترین سهم ارزش افزوده را به خود اختصاص داده است. دیگر بخش‌ها یعنی بخش‌های کشاورزی، صنعت و معدن، ساختمان، آب و برق و گاز در مراتب بعدی قرار گرفته‌اند.

واژه‌های کلیدی: ارزش افزوده، تولید ناخالص داخلی.

۱. مقدمه

ساختار اقتصادی هر جامعه، متشکل از مجموعه‌ای گسترده و متنوع از فعالیت‌ها و مبادلات اقتصادی است که در سطوح متفاوت و بین همه عواملان اقتصادی و طی زمان صورت می‌گیرد و نتیجه آن به شکل تغییر در ثروت، متبلور می‌شود. فهم عملکرد واقعی اقتصاد و شناخت تفصیلی اجزاء و عوامل مؤثر بر آن، مستلزم در اختیار داشتن مجموعه‌ای جامع از اطلاعات و آمارهای اقتصادی است که به شکل نظام مند با عنوان حسابهای اقتصادی، ارائه می‌گردد.

تهیه حسابهای اقتصادی و منطقه‌ای هر استان یکی از پیش نیازهای اساسی در برنامه‌ریزی منطقه‌ای است که علاوه بر اینکه روابط بین بخشهای اقتصادی را نشان می‌دهد، منبع با ارزشی برای

تصمیم‌گیریها و سیاست‌های منطقه‌ای است. هدف از تهیه و تدوین این حسابها، محاسبه مهم‌ترین متغیرهای جریانی اقتصاد مانند تولید، مصرف، تشکیل سرمایه، صادرات، واردات، درآمد و رشد اقتصادی در یک دوره معین از زمان و اندازه‌گیری مهم‌ترین متغیرهای اقتصادی مانند ثروت، دارایی و بدهی در مقطعی از زمان است که از طریق آنها تصویر وضعیت اقتصادی استان در آن دوره یا مقطع زمانی نشان داده می‌شود.

با دریافت اطلاعاتی مانند درآمدها و تولیدات استان، دیگر نیازی نیست تا سیاست‌های منطقه‌ای بر پایه مجادلات سیاسی، اجتماعی و یا شاخص‌های مشکوک اقتصادی مانند بیکاری تنظیم گردد.

این مقاله، با بررسی حسابهای اقتصادی استان فارس طی سال‌های (۱۳۸۶-۱۳۷۹) و مقایسه آن با سایر استانهای کشور، جایگاه استان فارس در سطح کشور را بررسی می‌کند و به طرح مشکلات و ارائه پیشنهادهایی در این زمینه می‌پردازد.

۲. وضعیت تولید ناخالص داخلی و سرانه آن در استان فارس

استان فارس در سال ۱۳۸۶ با جمعیتی حدود ۴/۴۱۰ هزار نفر، حدود ۶/۲ درصد جمعیت کشور را به خود اختصاص داده است. تولید ناخالص داخلی این استان در سال مذکور ۱۱۶/۸ هزار میلیارد ریال و سهم آن از تولید ناخالص داخلی کشور در حدود ۵ درصد بوده است. جدول شماره یک، تولید ناخالص داخلی استان فارس و سرانه آن را طی دوره (۱۳۸۶-۱۳۷۹) نشان می‌دهد. به عبارت دیگر، تولید ناخالص داخلی استان فارس نشان دهنده ارزش کالا و خدمات نهایی تولید شده در این استان طی یک سال معین است که در این جدول طی دوره مذکور ارائه شده است.

جدول ۱. محصول ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری و جمعیت استان فارس
طی سال‌های (۱۳۸۶-۱۳۷۹)

سال	شرح						
	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵
تولید ناخالص داخلی استان (هزار میلیارد ریال)	۲۵/۹	۳۱/۵	۴۲/۳	۵۲/۴	۶۷	۷۹/۱	۱۰۱/۵
سهم در کشور (درصد)	۴/۱	۴/۳	۴/۴	۴/۴	۴/۳	۴/۱	۴/۹
جمعیت استان (میلیون نفر)	۴/۰۲	۴/۰۷	۴/۱۳	۴/۱۷	۴/۲۲	۴/۲۸	۴/۳۳
سرانه تولید ناخالص داخلی (میلیون ریال)	۶/۵	۷/۷	۱۰/۳	۱۲/۵	۱۶	۱۸/۴	۲۳/۴
سهم در جمعیت کشور (درصد)	۶/۳	۶/۳	۶/۲	۶/۲	۶/۲	۶/۲	۶/۱
رشد تولید ناخالص داخلی استان	...	۲۱/۲	۳۴/۴	۲۴/۲	۲۸/۲	۱۸	۲۸/۳

مأخذ: حسابهای ملی منطقه‌ای، مرکز آمار ایران.

با توجه به جدول شماره یک، رشد تولید ناخالص داخلی طی دوره مذکور همواره مثبت و روند افزایشی داشته است که نشان‌دهنده بهبود و رشد مستمر تولید و فعالیت‌های اقتصادی بخش‌های مختلف استان مانند کشاورزی، صنعت و معدن، ساختمان و خدمات است. متوسط نرخ رشد تولید ناخالص داخلی در استان طی دوره (۱۳۷۹-۱۳۸۶) برابر ۲۳/۳ درصد بوده است و همانطور که در جدول نیز مشخص است، تولید ناخالص داخلی استان در سال ۱۳۸۶ نسبت به سال ۱۳۷۹، ۴/۵ برابر شده است.

از سوی دیگر، سهم تولید ناخالص داخلی استان فارس از تولید کشور در سال ۱۳۷۹، حدود ۴/۱ درصد بوده است که طی سالهای اخیر حدود ۵ درصد، افزایش داشته است که این موضوع نشان‌دهنده وضعیت اقتصادی بهینه در استان فارس نسبت به فعالیت‌های اقتصادی کشور است. علاوه بر این، جدول شماره یک میزان تولید ناخالص داخلی سرانه یا تولید ناخالص داخلی به ازای هر نفر را نیز نشان می‌دهد که از تقسیم تولید ناخالص داخلی بر جمعیت استان به دست می‌آید. استان فارس، حدود ۶ درصد جمعیت کشور دارد که به طور متوسط طی دوره مورد بررسی ۱/۵ درصد رشد داشته است.

اگر چه رشد تولید ناخالص داخلی و افزایش میزان آن به نوعی نشان‌دهنده افزایش قدرت اقتصادی است اما برای ارائه شاخصی دقیق‌تر که علاوه بر قدرت اقتصادی، بیانگر میزان رفاه در جامعه هم باشد از معیار تولید ناخالص داخلی سرانه استفاده می‌شود. طبق این شاخص، تولید ناخالص داخلی سرانه از ۶۵۰۰ هزار ریال در سال ۱۳۷۹ به حدود ۲۶۴۰۰ هزار ریال در سال ۱۳۸۶ رسید. به عبارت دیگر، می‌توان گفت میزان رفاه اجتماعی طی این سالها افزایش یافته است. البته، برای اظهار نظر دقیق‌تر در این مورد می‌بایست به مسئله توزیع درآمدها بین دهک‌های مختلف درآمدی جامعه نیز توجه داشت.

۳. ارزش افزوده بخش کشاورزی

فعالیت مهم استان فارس، کشاورزی است و در تولید و صادرات بسیاری از محصولات، مقام اول تا سوم را در کشور دارد. ظرفیت استان در تولید محصولات مختلف کشاورزی به میزانی است که نیاز غذایی بیش از ۱۲ درصد از جمعیت کشور را تامین می‌کند. این استان، بزرگترین تولید کننده محصولات زراعی و باغی کشور است.^۱

۱. برای اطلاع بیشتر به پورتال استان فارس www.fars.ir مراجعه کنید.

همان طور که در جدول شماره دو مشاهده می شود، طی سالهای (۱۳۷۹-۱۳۸۶) استان فارس همواره سهمی معادل ۸ تا ۹ درصد از ارزش افزوده بخش کشاورزی کشور را به خود اختصاص داده است. طبق آخرین آمار منتشر شده توسط مرکز آمار ایران در سال ۱۳۸۵، استان فارس از جهت ارزش افزوده بخش کشاورزی، رتبه دوم را در کشور دارد و استان‌های مازندران، خراسان رضوی و خوزستان به ترتیب در مراتب بعدی قرار گرفته‌اند.

ارزش افزوده این بخش طی سالهای مورد بررسی، روندی افزایشی بوده است، به طوری که از ۶۲۷ میلیارد ریال در اولین سال برنامه سوم توسعه به ۲۰۷۰۷ میلیارد ریال در سال دوم برنامه چهارم رسید و حدود ۳/۲ برابر شده است. متوسط نرخ رشد سالانه طی این دوره ۱۸/۶ درصد و متوسط سهم ارزش افزوده این بخش از کل کشور، ۸/۵ درصد بوده است. بیشترین نرخ رشد مشاهده شده در جدول هم مربوط به سال ۱۳۸۱ است که نسبت به سال ۱۳۸۰، حدود ۳۰ درصد افزایش داشته است.

جدول ۲. ارزش افزوده بخش کشاورزی استان فارس به قیمت جاری طی سال‌های (۱۳۷۹-۱۳۸۶)

(میلیارد ریال)

سال	شرح	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶
ارزش افزوده بخش کشاورزی		۶۲۷۰	۷۱۱۵	۹۲۲۰	۱۱۱۹۹	۱۲۸۵۷	۱۵۱۷۲	۱۷۳۲۵	۲۰۷۰۷
سهم در کشور (درصد)		۸/۳	۸/۶	۸/۷	۸/۷	۸/۷	۸/۹	۸	۸/۲

مأخذ: حسابهای ملی منطقه‌ای، مرکز آمار ایران.

۴. ارزش افزوده بخش صنعت و معدن

استقرار انواع صنایع سبک و سنگین در استان فارس مانند صنایع پتروشیمی و الکترونیک و تولید قطعات و ادوات ساخته شده از صنایع به خصوص صنعت الکترونیک و محصولات استخراج شده از صنایع پتروشیمی، قابلیت‌های بالقوه‌ای را در تولید این محصولات برای استان ایجاد کرده است. استان فارس از جهت ذخایر غنی سنگهای ساختمانی، گچ و خاک نسوز نیز در سطح بین‌المللی در جایگاهی خاص قرار دارد.

ارزش افزوده بخش صنعت و معدن فارس طی سالهای (۱۳۷۹-۱۳۸۶) در جدول شماره سه نشان داده می‌شود. همان طور که مشاهده می‌شود، این استان به رغم قابلیت‌های فراوان در بخش صنعت و معدن، نتوانسته به پیشرفت‌های قابل توجهی برای ایجاد ارزش افزوده در این بخش دست یابد و شاید دلیل آن هم صادرات این محصولات به صورت خام و فرآوری نشده باشد. میزان ارزش افزوده این بخش از ۳۴۳۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۹ به ۱۶۱۷۶ میلیون ریال در سال ۱۳۸۶ افزایش یافته است. در سال ۱۳۸۱، ارزش افزوده بخش صنعت و معدن فارس رشدی ۶۳/۴ درصدی را نسبت به سال پیش از آن داشته است و متوسط نرخ رشد سالانه طی سالهای مورد بررسی نیز ۲۶ درصد بوده است.

با وجود این، سهم استان فارس در ارزش افزوده بخش صنعت و معدن کشور طی سالهای مذکور حدود ۲ درصد بوده است که در سال ۱۳۸۵ با ۱۴۴۳۵ میلیارد ریال در مرتبه یازدهم کشور قرار داشته است.

یادآوری می‌شود که $\frac{1}{3}$ ارزش افزوده بخش صنعت و معدن کشور نیز به استان خوزستان اختصاص دارد.

جدول ۳. ارزش افزوده بخش صنعت و معدن استان فارس به قیمت جاری طی سالهای (۱۳۷۹-۱۳۸۶)

(میلیارد ریال)

سال	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	شرح
ارزش افزوده بخش صنعت و معدن	۳۴۳۰	۴۰۷۶	۶۶۶۲	۷۲۸۵	۱۰۳۰۲	۱۲۰۲۹	۱۴۴۳۵	۱۶۱۷۶	
سهم در کشور (درصد)	۱/۷	۱/۹	۲/۲	۱/۹	۲/۰۱	۱/۸	۲	۲/۰۱	

مأخذ: حسابهای ملی منطقه ای، مرکز آمار ایران.

۵. ارزش افزوده بخش ساختمان، آب، برق و گاز

با توجه به آمار و ارقام مندرج در جدول شماره چهار، بخش ساختمان، آب، برق و گاز از بخشهای اقتصادی و مهم استان فارس است و روند ارزش افزوده آن طی سالهای (۱۳۷۹-۱۳۸۶) صعودی بوده است، به طوری که متوسط نرخ رشد این بخش طی دوره مذکور ۲۸/۲ درصد است و همان طور که آمار نشان می‌دهد میزان ارزش افزوده این بخش در سال ۱۳۸۶ در مقایسه با سال ابتدای دوره، بیش از ۵ برابر شده است. بیشترین نرخ رشد ارزش افزوده این بخش در استان طی

سال‌های (۱۳۸۱، ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳) بوده است (به ترتیب: ۶۷، ۵۵/۲ و ۲۸ درصد) و طی سال‌های مذکور سهم ارزش افزوده این بخش استان از کل کشور ۶، ۸/۱ و ۷/۹ درصد بوده است و رتبه استان در کشور نیز ۶، ۲ و ۴ بوده است.

ارزش افزوده بخش ساختمان، آب، برق و گاز در سال ۱۳۸۵، ۹۹۲۵ میلیارد ریال بوده است و در این سال، استان فارس پس از استانهای تهران، خوزستان، اصفهان و خراسان رضوی با اختصاص سهم ۵/۸ درصد از کل کشور در رتبه پنجم قرار داشته است. لازم به ذکر است که سهم استانهای یاد شده از کل کشور به ترتیب: ۱۸/۰۲، ۹/۹، ۹/۷ و ۶/۹ درصد بوده است.

با توجه به موقعیت جغرافیائی استان فارس و همجواریش با استانهای محروم، به ویژه استانهای جنوبی کشور و افزایش میزان مهاجرت از مناطق مذکور به این استان و نزدیکی به کشورهای حاشیه خلیج فارس و علاقمندی بسیاری از ایرانیان مقیم این کشورها به سرمایه‌گذاری و فعالیت در استان فارس، روند ساخت و ساز در استان را افزایش داده است. علاوه بر این، مزیت دار بودن این بخش به واسطه سودآوری بالا، کاهش ریسک پذیری و کوتاه بودن دوره بازگشت سرمایه به همراه سودهای کلان، موجب افزایش روند ساخت و ساز در استان و به ویژه شهر شیراز شده است. اگرچه این موضوع موجب افزایش ارزش افزوده این بخش و بالا رفتن سطح درآمد گردید، اما از سوی دیگر به افزایش بی‌سابقه قیمت زمین و مسکن و در پی آن بهای کالاهای خدمات مرتبط با این بخش طی سالهای مورد بررسی، منتهی شد.

جدول ۴. ارزش افزوده بخش ساختمان، آب و برق استان فارس به قیمت جاری

طی سال‌های (۱۳۷۹-۱۳۸۶)

(میلیارد ریال)

سال	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	شرح
ارزش افزوده بخش ساختمان و آب و برق	۲۲۰۳	۲۳۵۱	۳۹۲۵	۶۰۹۱	۷۷۸۰	۸۰۵۰	۹۹۲۵	۱۱۲۰۷	
سهم در کشور (درصد)	۵/۳	۴/۷	۶	۸/۱	۷/۹	۶/۲	۵/۸	۷/۴	

مأخذ: حسابهای ملی منطقه‌ای، مرکز آمار ایران.

۶. ارزش افزوده بخش خدمات

با توجه به دسترسی استان فارس به آبهای خلیج فارس و موقعیت ویژه‌اش با کشورهای حاشیه خلیج فارس، از مهم‌ترین استانهای کشور به جهت ارتباط تجاری، حجم نقدینگی و مبادلات مالی است. از این جهت، دومین فعالیت استان پس از کشاورزی در زمینه خدمات و تجارت است و

به دلیل ویژگی این بخش از جهت بازدهی سریع و دوره کوتاه گردش سرمایه، مردم به سرمایه گذاری در بخش صنعت علاقه زیادی ندارند.

بخش خدمات در استان فارس، اهمیت و ظرفیت بسیار بالایی در ترکیب تولید ناخالص داخلی دارد. با توجه به ارقام موجود در جدول شماره پنج، ارزش افزوده خدمات طی سالهای (۱۳۷۹-۱۳۸۶) روندی افزایشی داشته است، به طوری که متوسط نرخ رشد آن طی دوره مذکور ۲۵ درصد بوده است و میزان ارزش افزوده این بخش طی سال ۱۳۸۶ در مقایسه با سال ۱۳۷۹، ۴/۶ برابر شده است. بر این مبنای، متوسط سهم ارزش افزوده بخش خدمات استان از کل کشور طی دوره مذکور ۴/۹ درصد است.

بیشترین میزان نرخ رشد ارزش افزوده این بخش در استان ۵/۹ درصد و مربوط به سال ۱۳۸۵ است. در این سال، رقم ارزش افزوده بخش خدمات معادل ۵۹۹۵۵ میلیارد ریال و نرخ رشد آن نسبت به سال قبل ۳۷ درصد بوده است. قابل توجه است که استان فارس در سال ۱۳۸۵ در سطح کشور از کل ارزش افزوده بخش خدمات در مرتبه سوم بوده است و پس از استانهای تهران و خراسان رضوی قرار داشته است. سهم استانهای مذکور نیز از کل کشور در این سال به ترتیب برابر ۳۸/۶ و ۶/۶ درصد بوده است.

در درون بخش خدمات، بخشهایی مانند مستغلات، عمده فروشی، خرده فروشی و حمل و نقل بیشترین سهم را از کل ارزش افزوده این بخش به خود اختصاص داده اند (به ترتیب: ۱۴/۶، ۱۲/۳ و ۶/۸ درصد). در درون بخش مستغلات، زیر بخش خدمات واحدهای مسکونی با سهمی معادل ۸۹/۵ درصد و در بخش حمل و نقل نیز، زیر بخش حمل و نقل زمینی با اختصاص سهم ۸۰ درصد، بالاترین رقم را از جهت ارزش افزوده در گروه های مربوط، به خود اختصاص داده اند. از آنجا که بیش از نیمی از شاغلان استان در بخش خدمات به فعالیت اشتغال دارند، این بخش پتانسیل بالایی از جهت ایجاد اشتغال و درآمد دارد و با توجه به میزان مزیت نسبی مطلوبی که دارد، همواره بستر مناسبی برای رشد و توسعه در زمینه فعالیت های اقتصادی استان به شمار می رود.

جدول ۵. ارزش افزوده بخش خدمات استان فارس به قیمت جاری طی سال های (۱۳۷۹-۱۳۸۶)

(میلیارد ریال)

شرح	سال							
	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶
ارزش افزوده بخش خدمات	۱۴۸۲۲	۱۷۸۰۳	۲۲۲۸۱	۲۷۵۵۴	۳۵۶۹۷	۴۳۸۱۵	۵۹۹۵۵	۶۸۷۴۲
سهم در کشور (درصد)	۴/۸	۴/۷	۴/۷	۴/۶	۴/۵	۴/۶۴	۵/۹	۶/۲

مأخذ: حسابهای ملی منطقه ای، مرکز آمار ایران.

جدول ۶. مقایسه ارزش افزوده بخش‌های مختلف اقتصادی در استان‌های کشور در سال ۱۳۸۵

(میلیون ریال)

کشاورزی	صنعت و معدن	آب، برق، ساختمان	خدمات	ارزش افزوده کل
کل کشور	۲۱۴,۷۴۶,۳۴۵	کل کشور	۱۷۲,۶۸۲,۴۶۳	کل کشور
کرمان	۱۹,۰۳۹,۷۰۳	تهران	۳۱,۲۴۷,۷۰۴	تهران
فارس	۱۷,۳۲۵,۴۳۸	خوزستان	۱۷,۴۴۳,۸۷۵	خوزستان
مازندران	۱۶,۶۹۶,۴۳۸	اصفهان	۱۶,۹۵۱,۱۳۹	اصفهان
خراسان رضوی	۱۳,۹۶۰,۷۰۹	خراسان رضوی	۱۲,۰۲۷,۵۳۸	خراسان رضوی
خوزستان	۱۲,۸۰۰,۰۵۳	فارس	۹,۹۲۵,۵۳۸	فارس
اصفهان	۱۲,۴۵۱,۹۲۶	آذربایجان شرقی	۹,۷۸۱,۸۷۸	آذربایجان شرقی و بویراحمد
تهران	۱۲,۱۵۰,۸۷۹	گیلان	۶,۱۷۴,۵۳۸	آذربایجان شرقی
آذربایجان شرقی	۱۰,۶۸۱,۹۴۳	بوشهر	۶,۰۱۸,۸۰۶	مازندران
آذربایجان غربی	۹,۵۲۱,۵۵۰	کرمان	۵,۵۶۷,۲۵۳	گیلان
گلستان	۷,۱۷۳,۰۷۰	مرکزی	۵,۰۵۹,۹۳۸	کرمان
همدان	۷,۰۵۶,۹۹۲	مازندران	۴,۹۷۲,۸۱۸	مرکزی
قزوین	۷,۰۳۰,۷۰۸	هرمزگان	۴,۱۴۰,۰۲۴	گیلان
گیلان	۶,۶۱۹,۲۶۱	آذربایجان غربی	۴,۰۹۳,۵۹۴	بوشهر
کرمانشاه	۶,۱۵۵,۸۳۰	یزد	۳,۷۴۳,۷۶۳	آذربایجان غربی
مرکزی	۶,۱۵۱,۴۰۲	کرمانشاه	۳,۵۹۶,۵۶۸	هرمزگان
اردبیل	۵,۸۵۳,۳۲۶	سیستان و بلوچستان	۲,۹۵۲,۲۶۴	قزوین
لرستان	۵,۶۴۷,۹۶۱	همدان	۲,۵۶۸,۱۷۱	کرمانشاه
				کرمان
				مرکزی
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزوین
				کرمانشاه
				هرمزگان
				لرستان
				اردبیل
				مرکزی
				کرمانشاه
				اصفهان
				خوزستان
				تهران
				کرمان
				گلستان
				همدان
				قزو

ادامه جدول ۶.

کشاورزی	صنعت و معدن	آب، برق، ساختمان	خدمات	ارزش افزوده کل
زنجان	آذربایجان غربی	قزوین	قزوین	گلستان
هرمزگان	سمنان	زنجان	سیستان و بلوچستان	یزد
کردستان	همدان	لرستان	قم	لرستان
سیستان و بلوچستان	قم	گلستان	یزد	ایلام
چهارمحال و بختیاری	لرستان	قم	اردبیل	سیستان و بلوچستان
خراسان شمالی	کرمانشاه	کردستان	بوشهر	کردستان
یزد	خراسان شمالی	سمنان	زنجان	زنجان
بوشهر	گلستان	اردبیل	خراسان شمالی	اردبیل
سمنان	سیستان و بلوچستان	ایلام	چهارمحال و بختیاری	قم
خراسان جنوبی	اردبیل	چهارمحال و بختیاری	سمنان	سمنان
کهگیلویه و بویراحمد	کردستان	خراسان شمالی	خراسان جنوبی	خراسان شمالی
قم	خراسان جنوبی	کهگیلویه و بویراحمد	کهگیلویه و بویراحمد	چهارمحال و بختیاری
ایلام	چهارمحال و بختیاری	خراسان جنوبی	ایلام	خراسان جنوبی

مأخذ: مرکز آمار ایران.

۶. پیشنهادها

از آنجا که توسعه، فرایندی چند بعدی است که متضمن بهبود مستمر سطح زندگی افراد جامعه است و در واقع، طراحی جامع و نظام مندی برای رشد کمی و کیفی پایدار در همه ابعاد فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جامعه است، بنابراین هدایت، اصلاح و ارزیابی مداوم فعالیت‌های اقتصادی، همراه با جامع‌نگری و دور اندیشی امکان پذیر است و تحقق این موضوع با برنامه ریزی مطلوب حاصل می‌شود. بنابراین، تهیه حسابهای اقتصادی منطقه‌ای یکی از پیش نیازهای اساسی در برنامه‌ریزی منطقه‌ای محسوب می‌شود و منبع با ارزشی برای تصمیم‌گیریه‌ای منطقه‌ای است. در این زمینه توجه به این موارد اهمیت دارد:

۱. شناخت دقیق بخش‌های چهارگانه اقتصادی استان و بررسی کمبودها و نیازهای آن.
 ۲. بررسی دقیق میزان تولیدات کشاورزی و در نظر گرفتن سهم آنها در کل کالاها و خدمات تولید شده در منطقه.
 ۳. بررسی میزان تولیدات بخش صنعت و حمایت‌های لازم از این بخش در جهت اعطای تسهیلات و امکانات لازم برای افزایش توان تولیدی این بخش.
 ۴. شناخت دقیق میزان واردات و صادرات در زمینه تولید و بررسی حدود وابستگی اقتصادی منطقه به واردات و صادرات بخش‌های اقتصادی استان.
 ۵. حمایت لازم از بخش‌های اقتصادی استان در زمینه فراهم آوردن امکانات لازم برای جذب سرمایه گذاری خارجی.
 ۶. شناسایی دقیق ساختار جمعیتی استان و فراهم آوردن امکاناتی در زمینه فناوری و توسعه منابع انسانی.
 ۷. تهیه امکانات لازم برای افزایش بهره‌وری و استفاده حداکثر از ظرفیت‌های بخش‌های کشاورزی، صنعت و معدن، خدمات و ساختمان.
 ۸. شناسایی امکانات و قابلیت‌های بخش خدمات و هدایت درست این بخش اقتصادی و ممانعت از ورود این بخش در مسیرهایی مانند اقتصاد موازی و زیرزمینی.
- با دستیابی به شرایط یاد شده، استان می‌تواند از اقتصاد باثبات و پایداری برخوردار شود که نتایج ارزشمندی را در زمینه کنترل تورم، تامین مالی، رشد تولید، سرمایه گذاری، افزایش اشتغال، افزایش منابع مالی، شفافیت بودجه و در نهایت رشد اقتصادی را در پی خواهد داشت.

منابع

سازمان برنامه و بودجه استان فارس (۱۳۷۸)، *بخش‌های مطالعاتی قابلیت‌سنجی استان فارس*، جلد ۱ و ۲.

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی فارس (۱۳۷۵ - ۱۳۳۸)، *برآورد تولید ناخالص داخلی کشور*.

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی فارس (۱۳۸۱)، *برنامه سوم توسعه اقتصادی - اجتماعی فارس*.

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی فارس (۱۳۷۷ - ۱۳۶۳)، *حسابهای اقتصادی استان فارس*، سال‌های مختلف.

حسابهای منطقه‌ای - حساب تولید استانهای کشور، سال‌های مختلف، مرکز آمار ایران.

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی فارس، *گزارش اقتصادی - اجتماعی استان فارس*، سالهای مختلف.

فانی، مهتاب (۱۳۸۴)، *فارس در آینه اقتصادی حسابهای منطقه‌ای*، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان فارس.

سایت‌ها

WWW.Fars.ir

پورتال اینترنتی استان فارس

WWW.irica.org

سایت اینترنتی مرکز آمار ایران